

LIETUVOS ALPINIZMUI - 60 METŲ

Nors Lietuvoje ir nėra dangų remiančių viršūnių, bet atsirado mūsų gimtinėje žmonių, kuriuos patraukė kalnai. Tai pirmiausia buvo mokslininkai – tyrinėtojai Ignas Domeika, Konstantinas Aris, Antanas Poška. Kalnais žavėjosi, iš jų kūribinių minčių sėmėsi mūsų žinomi dailininkai ir rašytojai: M.K. Čiurlionis, A. Vienuolis, B. Sruoga, S. Nėris ir daugelis kitų.

Nepriklausomoje tarpukario Lietuvoje, nuo 1929 m. prof. B. Sruogos organizuotose išvykose į kalnus, Kauno universiteto dėstytojai ir studentai jau turėjo minimalų inventorių ir buvo pirmieji bandymai pasiekti Alpių kalnų viršūnes. Tur būt todėl ir pirmoji alpinizmo sekcija susikūrė 1950 m. Kaune. Respublikinė alpinistų organizacija buvo sukurta 1957 m. spalio 27 d. Kauno alpinistų aktyvo incijuotame susirinkime, o jos pirmininku buvo išrinktas Gediminas Akstinas. Gyvendamas Joniškėlyje jis negalėjo operatyviai vadovauti 80-čiai respublikos alpinistų, daugiausia susibūrusių Vilniuje ir Kaune. Visas darbas praktiškai perėjo į vilniečio Felikso Mieliausko rankas. Stebėtinai energingas, jis sugebėjo organizuoti I-ją Alpiniadą Kaukaze, įsiliejant į latvių organizuotą I-ją Baltijos šalių alpiniadą. Dalyvavo 87 Latvijos, po 50 Estijos ir Lietuvos alpinistų. Labai sėkmingas buvo bendras įkopimas į Elbrusą. Tai didelis organizatorių nuopelnas, tokia masiška bendra alpiniada dar nepakartota.

1959 m. birželio 16 d. Respublikinė alpinizmo sekcija tapo Lietuvos alpinizmo federacija, jos pirmininku tapo V. Vosylius. Taigi, trijulė (G. Akstinas,; F. Mieliauskas, V. Vosylius) pradėjo Lietuvos alpinizmą. Visų trijų likimas buvo vienodas. Jie 1959 m. rugpjūčio 2 d. kopdami Kaukaze į Dych Tau pateko į sniego laviną.

Po netekties liko tik žalias jaunimas, tačiau jie iš savo trenerių išmoko atkjaklumo. Jau tą patį rudenį G. Akstino draugo – Alimo Romanovo dėka organizuojama ekspedicija į tolimus Tian Šanio kalnus Kirgizijoje ir Karakolo tarpeklyje atsiranda pirmosios dvi lietuviškos – Gedimino Akstino ir Lietuvos alpinistų viršūnės. Po to keletą metų iš eilės kasmet organizuojamos ekspedicijos į Karakolo tarpeklį. Taip mes reiškėme padėką mūsų pradininkams, ir tuo pačiu kėlėm savo kvalifikaciją.

Nuo 1961 m. buvo pradėta organizuoti Lietuvos alpinizmo čempionatai. Pirmąjį laimėjo Ervis Adomaitis, Giedrius Bernatonis, Julius Jurgelionis ir Algis Norkus. Po to jie dar 4 metus buvo tarp stipriausių

Gerą iniciatyvą parodė Kazys Monstvilas, kuris su žemaitišku atkaklumu 1964 m. organizavo I-ją aukštuminę ekspediciją į PV Pamyrą. Gavę leidimą kaip Maskvos ekspedicijos priedas, mes savarankiškai laipiojome po kalnų viršūnes, o bevardės gavo lietuviškai dvasiai svarbius vardus – tai Čiurlionio, Donelaičio ir Lietuvos viršūnės. Malonūs buvo ir sezono rezultatai: Lietuvos alpinistai tapo Baltijos šalių alpinizmo čempionais ir laimėjo komandinį prizą. Toliau jau daug metų kaip lygūs konkuravome su Latvijos alpinistais, kurie pradžioje aiškiai dominavo.

1965 m. buvo vėl K. Monstvilo organizuota bendra ekspedicija su Estijos alpinistais į Lenino (dabar – Avicenos) viršūnę Pamyre. Įkopėjai – net 14 Lietuvos alpinistų, tame skaičiuje ir moteris – Danutė Šukytė.

Įsiminė mūsų alpinistams 1967 metai, kai mūsų ekspedicijos į Komunizmo v. (dabar – Ismailo Samani) nariams teko gelbėti pakliuvusius į laviną Kazachijos alpinistus. Kai ši ekspedicija buvo sustabdyta, 7 jos dalyviai, kartu su atskrydusiais į gelbėjimo darbus Tarptautinės alpiniados dalyviais, malūnsparniu persikėlė prie Lenino v. Ir ten sėkmingai įkopė, tapdami Baltijos šalių čempionais.

Sekantis labai solidus renginys buvo Alpiniada Karakole 1969 m., kurioje dalyvavo beveik 100 dalyvių. Įsimintini įkopimai – tai nauja Žalgirio viršūnė, už kurią turime būti dėkingi Vytautui Viršilui ir 9 dalyviams, bei dalyvavimas Sąjungos čempionate, įveikiant šiaurinę Džigito v. sieną, sudėtingu, 6 s. k. maršrutu. Užimta garbinga 4-a vieta. Šis rezultatas taip ir liko nepagerintas. Komandos sudėtis: J. Antanavičius, K. Monstvilas, E. Adomaitis ir aš.

1970 m. – tai ryškus kylančios žvaigždės Kasčio Zubovo skrydis: po sėkmingos ekspedicijos PV Pamyre, jis įkopė į Tadžikistano v. 6 s. k. maršrutu. Tą patį sezoną Dainius Makauskas įkopė į garsiąją Čatyno sieną ir tapo Sąjungos čempionu ir sporto meistru. Savo aukštą sportinę kvalifikaciją Dainius patvirtino 1981 m. tapęs pirmuoju “sniegynų tigras”. O pirmuoju meistru tapo Antanas Varanka (1968), Prie jo prisijungė į Vilnių persikėlęs leningradietis A.

Petrovas. Aleksandrui mes dėkingi už puikų Geriausio alpinisto prizą su ereliu (Šis prizas už 2017 m. sezoną bus įteiktas Mažeikai).

Vėl turėjome sudėtingą sezoną 1971 metais. Dėl rimtų priežasčių atsisakius K.Monstilui, man teko imtis ruošti ekspediciją. Liepos 2 d. Tian Šanyje kopdamas į Karūnos viršūnę žuvo mūsų komandos kapitonas K. Zubovas. Palydėję jį į Petrašiūnų kalnelį, sekančią dieną, tyliai smerkiami artimųjų, susikrovėme kuprines ir išvykom į ekspediciją šturmuoti Komunizmo viršūnės. Ten vėl gelbėjimo darbai su Voronežo alpinistais ir savi gelbėjimo darbai. Tačiau tikslas buvo pasiektas – 8 alpinistai pasiekė viršūnę. Sekančiais metais – dar 5 alpinistai įkopė į Komunizmo v. Sekanti ekspedicija buvo tik 1989 metais.

Dar 1972 metais vyko sėkminga ekspedicija į alpinistų svajonę - Ušbą, vadovas Algimantas Petrauskas. Tokia ekspedicija, bet žymiai didesnė buvo pakartota 1981 metais. Dalyvavo net 33 dalyviai, o stipriausioji grupė (Z. Blažaitis, A. Gudelis, P. Koncė, R. Simutis, K. Virbalis) kopė garsiąja Ušbos siena 6 s. k. maršrutu ir tapo Baltijos šalių čempionais.

1973 metais buvo organizuota ekspedicija į Fanų kalnus. Ji buvo labai sėkminga, įkopta į sunkiai įveikiama Bodchona viršūnę, paminėta Vilniaus 650 metų – atsirado Vilniaus viršūnė. Fanų kalnų rajonas taip patiko, kad toliau beveik kasmet vyko ekspedicijos: 1977, 1978, 1979, 1980 ir 1984 m. Fanai tapo tikra mūsų kvalifikuotų alpinistų kalve.

1974 metais įvyko Alpiniada PV Pamyre, prie lietuviškų viršūnių. Vadovas – Vytautas Viršilas. Dalyvavo virš 40 alpinistų. Buvo įkopta naujais sieniniais maršrutais į Lietuvos v. , pasiektos Markso, Engelso ir Nikoladzės viršūnės.

1979 metais vėl buvo pasisukta į Tian Šanj. Buvo 10 metų Žalgirio viršūnei ir 400 metų Vilniaus Universitetui. Po ilgų žvalgybų buvo įkopta į naujas viršūnes, pavadintas Mažvydo ir Vilniaus Universiteto vardais, įveiktas sudėtingas bevardės viršūnės, kuri vėliau tapo Lietuvos vardo 1000-mečio viršūne, kontraforsas. Visi šie kopimai iki šiol dar nepakartoti.

1982 metais Lietuvos alpinizmo federacijos trenerių tarybos pirmininkas Algis Gudelis turėjo labai ambicingus planus: gegužės mėnesį dalyvauti Sąjungos alpinizmo čempionate uolų klasėje, po to įveikti du gigantus : Korženevskaja ir Komunizmo v. Sėkmingai pirmenubėms įkopę Ošo v. Sieną, 17 alpinistų

malūnsparniu buvo nuskraidinti į bazinę stovyklą Komunizmo papėdėje. Po trumpų treniruočių 9 alpinistų grupė pradėjo kilti link Korženevskaja, bet 6 km. Aukštyje pateko į sniego laviną. Žuvo įkopimui vadovavęs Eugenijus Bajoras. Likę 8 buvo dviems metams diskvalifikuoti.

1983 m. įvyko pirmas proveržis į Vakarų pasaulį; mūsų grupė – dešimt alpinistų laipiojo Slovėnijos alpe.

Po pertraukos, 1984 metais, Algis Gudelis vėl subrandino didelius planus: dvi ekspedicijas paeiliui: Fanai ir PV Pamyras. Pasirinktas šalia lietuviškų viršūnių esantis kitas Algimanto. Jucevičiaus žvalgytas, slėnis su gausybe bevardžių viršūnių. Jų alpinistai įveikė net 9-ias. Atsirado Litanikos, Dariaus ir Girėno, brolių Bajorų, KPI ir kt.

Iš tų metų dar reikia pažymėti kelis mūsų alpinistų grupių įvykdytus 6 s. k. sieninius maršrutus: įkopimą į Bodchona (Zigmas Blažaitis, Laimis Buika, Romaldas Misiukevičius, Arūnas Šukys, 1979), tai kartu latviais Zigmo Blažaičio organizuotą įkopimą į Zindoną (1980), kopimą Kaukaze į Krumkolą (Algis Gudelis, Stasys Navickas, Rimvydas ir Vytautas Simučiai, 1985), du sėkmingus kopimus Čatyno siena 1986 (Z. Blažaitis, V. Paplauskas, E. Pundzius, V. Simutis) ir 1988 (V. Paplauskas, E. Pundzius, V. Pundziuvienė, Valdas Ūsas). bei Asano siena 1989 m. –2 grupės (Saulius Baltuška-Alfridas Lukšas, Nikolajus Korolkovas-Vaclovas Paplauskas)

1988 m. ryšium su prasidėjusiu Sąjūdžiu ir Lenkijos Solidarnosc labai pagerėjo ryšiai su kaimynais. Lietuvos alpinizmo federacijos kvietimu Vilniuje lankėsi garsiausi alpinistai: Vanda Rutkevič ir Ežis Kukučka. Tuo laiku Vilniuje svečiavosi Amerikos lietuvis alpinistas Alex Bertulis. Jie visi trys laipioję po Himalajus ir agitavo mus dideliems žygiams. Kartu dalyvavęs Dainius Makauskas parengė planą žvalgybai: jis buvo Sąjungos II rinktinės štabo narys ir su jo pagalba vėlai rudenį (lapkričio mėn.) Dainius, aš ir Rimas Neverauskas išvykome į Himalajus žvalgyti galimo kopimo (arba nusileidimo) kelio prie Kančendžangos iš Sikimo pusės. Tuo laiku – tai buvo mūsų atrodo nerealių fantazijų įgyvendinimas – mes laipiojam Himalajuose. Prie mūsų prisijungė latvis Aivars Bojars. Taip atsirado iniciatyvinė grupė. Būsimai ekspedicijai reikėjo vado. Jau grįžus ir pasidalinus idėja, vadovauti būsimai ekspedicijai ėmėsi Algis Gudelis. Įsijungė ir Alex Bertulis: jis pakvietė 6 Lietuvos alpinistus palaipioti Amerikos Uoliniuose

kalnuose (šalia Siatlo). Algis su entuziazmu organizavo mūsų treniruočių stovyklą Kryme. Ten jis 1989 m. balandžio 30 d. žuvo nuo atsitiktinio akmens. Kadangi jau buvo apiformintos vizos, į Ameriką išvykome penkiese: Dainius Makauskas, Kęstutis Baleišis, Juozas Daugvila, Rimvydas Simutis ir aš. Ta 2-jų mėnesių kelionė ir bendri įkopimai padėjo pagrindą tolesniam bendravimui: sekančiais 1990 m. įvyko bendra ekspedicija į Chan Tengri, kurioje dalyvavo 4 Amerikos ir 1 Australijos lietuviai. Alex Bertulis ėmėsi bendros ekspedicijos organizavimo į Everestą, apie tai pagarsino Pasaulio lietuvių spaudoje. Pradžioje tikėtasi ekspediciją organizuoti 1991 m. ir tai buvo įtraukta į Pasaulio lietuvių žaidynių programą. Komandos vyr. treneris Dainius Makauskas ėmėsi formuoti komandą, buvo sudarytas 30 kandidatų sąrašas. Deja, įkopęs į Dhaulagiri, nusileisdamas į bazę Dainius žuvo. Dėl susiklosčiusių aplinkybių, 1991 metais prie Everesto iš Tibeto pusės įvyko žvalgybinė ekspedicija, o 1992 m. rudenį – bendra Amerikos - Lietuvos ekspedicija į Everestą, kurioje dalyvavo 10 mūsų alpinistų. Ekspedicija dėl blogo oro tikslo nepasiekė. Nepasisekė ir kitoms trims šalia buvusioms ekspedicijoms. Tačiau buvo įsigytas aukščiausio lygio aukštuminis alpinistinis inventorių, sukaupta patirtis. Po pusmečio – 1993 m. gegužės 10 d. Lietuvos vėliava jau buvo Evereste, ir ją iškėlė ekspedicijos aktyvus dalyvis Vladas Vitkauskas. Jis realizavo tos kartos visų Lietuvos alpinistų svajonę ir didžiulį atliktą darbą.

Ir toliau Lietuvos alpinistų dėmesio centre liko Everestas. 2003 m. į jį, kartu su Estijos alpinistais, pakilo Saulius Vilius. Po to Sauliaus entuziazmas neišblėso: jis įveikė 4 8-tūkstantininkus, organizavo arba dalyvavo 8 ekspedicijose į Himalajų kalnynus, Tai:

2004 m -Lietuvos alpinistų - į Sisia Pangma,

2005 m į Gašerbrumą II,

2006 - Baltijos šalių ekspedicija į Gašerbrumą II,

2007m Broud Pik

2008 m – Dhaulagiri,

2010 - Čiu Oju (kartu su estais),

2012 – Gašerbrumas I

Tame sąrašė nėra Sauliaus įkopimų Pietų Amerikoje, PV Pamyre, Tian Šanyje. Ten atsirado Karaliaus Mindaugo viršūnė, naujas sudėtingas maršrutas į Žalgirį ir Nemuną; Ir visur Saulius buvo ne vienas. Taigi, lietuviams įsisavinant Himalajus ir kitus Pasaulio kalnynus Sauliaus Viliaus nuopelnai yra nepalyginami.

Ir toliau tęsėsi sėkmingi įkopimai į Everestą: 2007 m. įkopė – Aldas Baltutis ir Darius Vaičiulis, o 2013 m. – Edita Nichols Uksaitė. Prieš tai ji 2011 m. įkopė į Čiu Oju, o po metų – į Manaslu. Dabar ji savo sąskaitoje turi 3 8-tūkstantininkus.

Per nepriklausomybės metus pasikeitė mūsų alpinistų orientacija. Jei savietiniais metais mes buvom apriboti – tik Kaukazas, Tian Šanis, Pamyras, tai dabar populiarnesni Tatrai ir Alpės. Tatrai netoli ir labai tinka pradiniam alpinistinių įgūdžių ugdymui, o rimtiesiems įkopimams – Alpės. Čia jau mums reikia kalbėti apie Arūno Bazio fenomeną. Jis su draugais sukūrė JAK, kurio šūkis: *Alpinizmas netik sportas, bet ir gyvenimo būdas*. Artūras specializavosi kopti žiemos metu. Jo iniciatyva – įkopti visas 6 pagrindines šiaurines Alpių sienas: Cima Grande di Lavaredo (Italija), Eiger (Šveicarija), Grandes Jorasses (Prancūzija), Matterhorn (Šveicarija), Petit Dru (Prancūzija), Piz Badile (Italija) o 4 iš jų - jau įveiktos.

Kitą unikalų projektą: įveikti sudėtingiausias Amerikos žemyno sienas, remiami Montis Magios, 2011-12 m. per pusmetį įgyvendino mūsų jaunimas: Gediminas Simutis, Saulė Žukauskaitė Simutė ir Arūnas Kamandulis. Jie laipiojo pradedant El Kapitan siena, Kalifornijoje (JAV) iki Firz Roy Patagonijoje. Tikuosi, kad pas juos dar liko parako ateičiai.

2007 metais blykstelėjo Audrius Peseckas. Jis per sezoną įveikė tris 7-tūkstantininkus: Aviceną, Korženevskaja ir Ismailo Samani ir tapo antruoju „sniegynų tigrų“ po Dainiaus Makakausko. 2015 m. jau turėjome ir trečią „Tigrą“ – Saulių Damulevičių. Po to Saulius pasuko į Himalajus, įveikė 1-ą 8-tūkstantininką – Manaslu, o dabar dairosi į kitas. Tikuosi, apie jo įkopimus dar išgirsime.

Сегодня, в месте с альпинистами стран Балтии, мы отмечаем не только 60-летие альпинизма Литвы, но и 60-летие нашего сотрудничества. Первый шаг – организована на Кавказе 1 Альпинида 1958 г. За эти годы с альпинистами Латвии и Эстонии организовано много общих альпиниад,

экспедиций и дружеских встреч. Пользуясь случаем хочу поблагодарить альпинистам Латвии, за то, что они много раз приходили нам на помощь при организации экспедиций – нам не хватало квалифицированных инструкторов альпинизма. Нам всегда приятно с Вами встречаться **Paldies.**

Lietuvoje alpinizmas nuo pat pradžios susijęs su laipiojimu uolomis. Iš pradžių tai buvo Olinkals uolos Latvijoje. Ten pastačius Plevinės HE, laipiojom Bauskėje, ant Nemunėlio krantų atodangų, ant apleistų malūnų Panevėžyje. Kasmet nuo 1958 m. vyko Lietuvos laipiojimo uolomis čempionatai. Čia mes turėjome unikalų sportininką Kęstutį Koncevičių, kuris nuo 1968 m. -18 metų pastoviai rungtyniavo čempionatuose, buvo 10 kartų Lietuvos ir 6 kartus Baltijos šalių čempionas. Po to atsirado dirbtinės sienelės, o nuo 2008 m. susikūrė Lietuvos laipiojimo sporto asociacija (LLSA). Malonu, kad alpinistai tikrai daug prisidėjo prie dabar jau olimpinio sporto ugdymo. Tikime, kad tamprus ryšys tarp asociacijų bus ir ateityje.

Kas vedė alpinistus į priekį per tuos metus – išvardysiu prezidentus:

1. 1957-10-27–1959-06-16 – Gediminas Akstinas
2. 1959-06-16–1959 08 02 – Vytautas Vosylius
3. 1959–1963-1967 – Vytautas Viršilas
4. 1967–1971 – Jaroslavas Okulič-Kazarinas
5. 1971–1976 – Kazys Monstvilas
6. 1976–1979 – Vytautas Viršilas
7. 1979–1983-1987-1991-1993 – Vilius Šaduikis
8. 1993–1996 – Kęstutis Baleišis
9. 1996–1999 – Vladas Vitkauskas
10. 1999–2001 – Vaidas Barkevičius
11. 2001–2005 – Algimantas Asevičius
12. 2005–2007 – Marius Pulkauninkas
13. 2007–2009 – Saulius Vilius
14. 2009–2012 – Saulius Barauskas
15. 2012-2016 – Saulius Damulevičius
16. 2016 – Vilma Tūbutytė

Noriu pasakyti, kad šalia minėtų vadų, yra visa eilė alpinistų, kurie nebuvo prezidentai, bet savo darbais nusipelno paminėjimo. Tai Feliksas Mieliauskas, Dainius Makauskas, Algis Gudelis ir daugybė kitų, kurie organizavo ekspedicijas, vadovavo įkopimams., dirbo didžiulį organizacinį darbą. Čia

reikėtų išvardyti visus vyresnės kartos alpinistus. Visiems jiems noriu pasakyti didelį AČIŪ .

Aš tik trumpai apžvelgiau 60 metų laikotarpio alpinistinę veiklą. Apie tai plačiau galima sužinoti senjorų internetinėje svetainėje **Alpinizmo. Vikis.lt**

Linkiu sėkmės tiems kurie tęsia mūsų vyresnės kartos pradėtą darbą.

Vilius Šaduikis